

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
2002

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κείμενο από το πρωτότυπο (στίχοι 766 -780)

ΧΟ.	Ἄνῆρ, ἄναξ, βέβηκεν ἐξ ὀργῆς ταχύς· νοῦς δ' ἐστὶ τηλικούτος ἀλγήσας βαρῦς.	766
ΚΡ.	Δράτω, φρονεῖτω μείζον ἢ κατ' ἄνδρ' ἰών· τῷ δ' οὖν κόρα τῷδ' οὐκ ἀπαλλάξει μόρου.	
ΧΟ.	Ἄμφω γὰρ αὐτῷ καὶ κατακτεῖναι νοεῖς;	770
ΚΡ.	Οὐ τήν γε μὴ θιγοῦσαν· εὖ γὰρ οὖν λέγεις.	
ΧΟ.	Μόρῳ δὲ ποίῳ καὶ σφε βουλευῆ κτανεῖν;	
ΚΡ.	Ἄγων ἔρημος ἔνθ' ἂν ἦ βροτῶν στίβος κρύψω πετρῶδει ζῶσαν ἐν κατώρυχι, φορβῆς τοσοῦτον ὡς ἄγος μόνον προθεῖς, ὅπως μίασμα πᾶσ' ὑπεκφύγη πόλις· κἄκεῖ τὸν Ἄιδην, ὃν μόνον σέβει θεῶν, αἰτουμένη που τεύξεται τὸ μὴ θανεῖν, ἢ γινώσεται γοῦν ἄλλὰ τηνικαῦθ' ὅτι πόνος περισσός ἐστι τὰν Ἄιδου σέβειν.	775 780

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τους στίχους **773-780** (**Ἄγων ἔρημος ... τὰν Ἄιδου σέβειν**).
Μονάδες 30
- B.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:
- Κατά τον Κάρολο Κουν, ο χορός ως πρωταρχικός παράγοντας του αρχαίου θεάτρου διαμορφώνει το κλίμα του έργου. Επικαλούμενοι συγκεκριμένα στοιχεία των στίχων **766 -780** να επιβεβαιώσετε την παραπάνω άποψη.
Μονάδες 10
 - Να σκιαγραφήσετε την προσωπικότητα του Κρέοντα, όπως αυτή προβάλλεται μέσα από τους στίχους **777-780** (**κἄκεῖ τὸν Ἄιδην ... τὰν Ἄιδου σέβειν**).
Μονάδες 10

3. Στο κείμενο από το πρωτότυπο (στίχοι 766-780) ο Κρέων επιμένει πεισματικά στη θανατική καταδίκη της Αντιγόνης. Να σχολιάσετε την άποψη που διατυπώνει ο Κρέων για το ίδιο ζήτημα, όπως αυτή περιέχεται στο μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί (στίχοι 883-890).

Κείμενο από μετάφραση (στίχοι 883-890)

ΚΡ. Τα μοιρολόγια και τους θρήνους, το ξέρεις, ποτέ δε θα 'παυε κανείς προτού πεθάνει, αν φτούραγαν.
(Απευθύνεται στους φρουρούς.)
Πάρτε τη γρήγορα και, καθώς πρόσταξα,
να πάτε να τη χτίσετε στο λάκκο το βαθύ.
Άστε τη μόνη κι έρημη, θέλει πεθάνει,
θέλει ζήσει, θαμμένη σ' ένα τέτοιο σπιτικό.
Η κόρη αυτή δε μόλυνε τα χέρια μας,
μα τον απάνω κόσμο θα τον χάσει.

Μονάδες 10

4. Για ποιους λόγους η διεξαγωγή των δραματικών αγώνων στην αρχαία Αθήνα συνδεόταν με την άνοιξη;

Μονάδες 10

5. Να γράψετε δύο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς (απλές ή σύνθετες, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **νοῦς, φρονεῖτω, βουλευή, ἄγων, σέβειν.**

Μονάδες 10

- 6α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τον πίνακα που ακολουθεί, συμπληρώνοντας στα κενά του τη δοτική του πληθυντικού αριθμού για τις αντίστοιχες λέξεις που σας δίνονται.

	Δοτική πληθυντικού
ὄργῆς	
ἄνδρ(α)	
βροτῶν	
μῖασμα	
πόλις	

Μονάδες 5

- 6β. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τον πίνακα που ακολουθεί, συμπληρώνοντας στα κενά του σε χρόνο Παρατατικό τους ακριβώς αντίστοιχους ρηματικούς τύπους αυτών που σας δίνονται.

	Παρατατικός
ἐστὶ	
νοεῖς	
λέγεις	
βουλευή	
κρύψω	

Μονάδες 5

7. ταχύς, νοῦς, κατακτεῖναι, θεῶν, αἰτουμένη:

Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παραπάνω λέξεων του κειμένου.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Μετάφραση στ. 773-780

Κρέοντας : (στ. 773) Αφού την οδηγήσω εκεί, όπου είναι απάτητος δρόμος από ανθρώπους (στ. 774) θα τη θάψω ζωντανή σε υπόγειο πέτρινο θολωτό τάφο, (στ. 775) δίνοντας τόση τροφή, όση μόνο μόλις είναι αρκετή για κάθαρση, (στ. 776) για να αποφύγει το μίασμα όλη η πόλη · (στ. 777) και εκεί τον Άδη, τον μόνο από τους θεούς που σέβεται, (στ. 778) παρακαλώντας, ίσως γλιτώσει το θάνατο, (στ. 779) ή θα μάθει τουλάχιστον, αν και αργά, ότι (στ. 780) είναι μάταιος κόπος να τιμά κανείς όσους βρίσκονται στον Άδη.

B.

1.

Πραγματικά ο χορός αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα στο αρχαίο θέατρο και διαμορφώνει με την παρουσία του και τη σκηνική του δράση το κλίμα του έργου. Στους συγκεκριμένους στίχους ο ρόλος του χορού εξυπηρετεί τον Σοφοκλή αφενός στο να διευκολύνει την εξέλιξη της δράσης και αφετέρου στο να προετοιμάσει τους θεατές για το τι μέλλει γενέσθαι στη συνέχεια του έργου.

Πιο συγκεκριμένα, στους στ. **766 - 767** η απροσδόκητη φυγή του Αίμονα προβληματίζει και ανησυχεί τον χορό · ο κορυφαίος σπεύδει να προειδοποιήσει τον Κρέοντα για τους φόβους του και για τις συνέπειες, οι οποίες ενδεχόμενα θα ενσκήψουν από τη θλίψη, που τραυματίζει την ψυχή του νέου. Η πείρα της ζωής επιτρέπει στο χορό να υπενθυμίσει κάτι, που ο υπερφίαλος και εγωιστής Κρέοντας φαίνεται να ξεχνά : η ψυχολογική καταπίεση σε βάρος ενός νέου στην ηλικία είναι αποδεδειγμένο ότι θα επιφέρει στα πλαίσια της αντίδρασης και της παραφοράς απρόβλεπτες και επικίνδυνες επιπτώσεις. Μέσα από την ανησυχία του χορού προειδοποιούνται στο πλαίσιο της δραματικής προοικονομίας οι θεατές για την επικείμενη αυτοχειρία του Αίμονα σε συνδυασμό με τους σχετικούς υπαινιγμούς του νέου (βλ. στ. 752 και στ. 763-764).

Στην επόμενη παρέμβασή τους (στ. 770) οι γέροντες Θηβαίοι, μετά την τραγική αδιαφορία και απάθεια του Κρέοντα που αρνείται με περισσή σκληροκαρδία να εξετάσει σε βάθος την ξαφνική φυγή του Αίμονα, ανήσυχτοι με τις εξελίξεις, θέτουν με συγκρατημένη δειλία το ζήτημα, που δεν τόλμησε ή δεν θέλησε να θίξει ο Αίμονας · την υπόθεση της Ισμήνης. Στην ερώτησή του κορυφαίου, που αποσκοπεί στην υπεράσπιση της Ισμήνης, λανθάνει η ελπίδα ότι θα κάμψει την οργή του βασιλιά και θα εκμαιεύσει την επιείκειά του επανορθώνοντας την αδικία σε βάρος της ηρωίδας. Η προσπάθεια του Χορού, σύμφωνα με όσα έχουν προηγηθεί δεν αναμένεται να έχει θετικό αποτέλεσμα, ωστόσο, η απάντηση του Κρέοντα είναι απροσδόκητη και συνιστά δραματικό απρόοπτο και “περιπέτεια”. Ο βασιλιάς αναγνωρίζοντας ότι η προηγούμενη απόφασή του πάρθηκε βιαστικά και επιπόλαια την ανακαλεί και αθώνει την Ισμήνη και επαινεί

μάλιστα τον χορό για τη θετική παρέμβασή του. Η προσωρινή ανακούφιση όμως των ανδρών του Χορού και των θεατών επισκιάζεται από το φόβο και την αγωνία για την τύχη που αναμένει την Αντιγόνη, η οποία για μια ακόμη φορά, όπως και στην αρχή της τραγωδίας, μένει μόνη χωρίς την αδελφή της.

Στη συνέχεια του διαλόγου Κρέοντα - χορού ο κορυφαίος (στ. 771) διατυπώνει την ερώτηση για τον τρόπο εκτέλεσης της θανατικής καταδίκης της Αντιγόνης. Οι θεατές όμως γνωρίζουν ήδη από τον πρόλογο (στ. 36) ότι η παράβαση της διαταγής του βασιλιά συνιστά παράπτωμα που τιμωρείται με δημόσιο λιθοβολισμό. Έτσι η ερώτηση δίνεται για να παρουσιάσει την αλλαγή στις διαθέσεις και τη στάση του βασιλιά που έχει αρχίσει να “κλονίζεται” ύστερα από τη σύγκρουση με τον Αίμονα και την επισήμανση του τελευταίου ότι οι νόμοι του Κρέοντα παραβιάζουν κατάφορα τους θείους νόμους (στ. 745). Συνάμα διευκολύνει τον Σοφοκλή να παρουσιάσει στους θεατές του έργου τα όσα αυτοί δεν θα μπορέσουν να παρακολουθήσουν, εφόσον θα διαδραματιστούν εκτός του σκηνικού χώρου · ταυτόχρονα, καθώς ο Κρέοντας θα παρουσιάσει με αναλυτική περιγραφή τον “μόρο” της Αντιγόνης επιτυγχάνεται η επαύξηση του ελέου και του φόβου των θεατών. Η συμπάθεια τους για την πάσχουσα ηρωίδα κορυφώνεται και ο αποτροπιασμός τους για την απάνθρωπη και κακοήγη συμπεριφορά του Κρέοντα πλησιάζει στο ζενίθ.

2.

Στους **στ. 777 - 780** ο Κρέοντας εγγίζει επικίνδυνα τα όρια της απρέπειας προς τους θεούς · χλευάζει την πίστη της Αντιγόνης στην αιωνιότητα της άλλης ζωής και σαρκάζει την υπακοή της στο θέλημα του κάτω κόσμου. Ειρωνεύεται την αδυναμία της ηρωίδας να αποφύγει το θάνατο, περιφρονεί με περισσή ασέβεια τον κάτω κόσμο (θεούς και νεκρούς) και διασαλεύει την θεία τάξη και ηθική ισορροπία · το δίκτυ της ύβρεως πνίγει σιγά σιγά στα βρόχια του τον υπερφίαλο βασιλιά και η νέμεσις των θεών αναμένεται να επιβάλλει άτεγκτα την τίσιν του Κρέοντα, για να επέλθει τελικά η κάθαρσις. Η τελική παρουσία του βασιλιά και τα λόγια του προδικάζουν εν τέλει την αμετάκλητη και αναπόδραστη συντριβή του.

3.

Η πεισματική εμμονή του Κρέοντα στη θανατική καταδίκη της Αντιγόνης και στα δύο χωρία πιστοποιεί τη σκληροκαρδία και την ωμότητα του βασιλιά που μένει ασυγκίνητος και αλύγιστος μετά τη σύγκρουσή του με τον Αίμονα και αρνείται να συγκινηθεί μπροστά στο πάθος και στη κραυγή αγωνίας της Αντιγόνης που θρηνεί την άδικη μοίρα της και τον άωρο θάνατό της.

Ο βασιλιάς αναδεικνύεται σε τραγική φυσιογνωμία καθώς οι διαταγές του και οι συνεχείς επαγγελίες του για θανατική καταδίκη του δράστη τον έχουν παγιδεύσει ενώπιον του χορού και του λαού της Θήβας και συνάμα τον έχουν τυλίξει στο δίκτυ της αλαζονικής αυτοπεποίθησης ότι οι αποφάσεις του έχουν την *ex cathedra* ορθότητα και ευθυκρισία. Είναι υποχρεωμένος να προχωρήσει στην επιβολή των όσων διέταξε στο πρώτο επεισόδιο, ειδάλλως φοβάται ότι θα φανεί ανακόλουθος στις πράξεις του σε σχέση με τις διακηρύξεις του. Επιπλέον, δεν θέλει να δώσει την εντύπωση ότι λειτουργεί μεροληπτικά στην περίπτωση της Αντιγόνης και ότι έχει τη

νεποτιστική νοοτροπία να ανεχτεί την παρανομία της ενθαρρύνοντας πιθανές παρόμοιες στασιαστικές συμπεριφορές άλλων πολιτών.

Η χλευαστική αντιμετώπιση της ηρωίδας είναι δεδομένη και στα δύο αποσπάσματα. Ο βασιλιάς γνωρίζει ότι η Αντιγόνη δεν μπορεί να ξεφύγει από το πεπρωμένο που της επιφυλάσσει ο εγκλεισμός της στην υπόγεια φυλακή και ειρωνεύεται με κακία την αδυναμία της να νικήσει το θάνατο. Σημαντικό στοιχείο στα λόγια του βασιλιά είναι η αλλαγή του τρόπου με τον οποίο θα επιβληθεί η θανατική ποινή. Πιθανόν έχει επηρεαστεί από τη σύγκρουσή του με τον γιο του και από τα επιχειρήματα που ο Αίμονας ανέπτυξε. Εγκαταλείπει τις αρχικές του διακηρύξεις για θάνατο με δημόσιο λιθοβολισμό του παραβάτη και καταδικάζει την Αντιγόνη στον εξίσου οδυνηρό και αργό θάνατο με εγκλεισμό σε λιθόκτιστο τάφο προσθέτοντας με όψιμο ευσεβισμό την εντολή να δοθεί στην έγκλειστη λίγη τροφή, προκειμένου να αποφύγουν ο ίδιος και η πόλη το μίasma.

Σύμφωνα με την αντίληψη των αρχαίων η καταδίκη σε θάνατο από πείνα τιμωρούνταν από τους θεούς ως ανοσιούργημα, γι' αυτό και έδιναν λίγη τροφή σ' αυτόν που φυλάκιζαν, για να πεθάνει. Και στα δύο χωρία λοιπόν γίνεται αντιληπτή η εξοργιστική και σοφιστική - για τους νοήμονες θεατές - πρόθεση του βασιλιά να νίψει τας χείρας του για τον επερχόμενο θάνατο της Αντιγόνης και να μεταθέσει την ευθύνη για την επιβολή της θανατικής ποινής από τον εαυτό στην ηρωίδα που με τις πράξεις της προκάλεσε και επέβαλε το θάνατό της.

Γενικό συμπέρασμα είναι ότι η στάση του Κρέοντα και η εμμονή του στη θανατική καταδίκη της Αντιγόνης είναι κίνηση επί τα χείρω. Ο χαρακτήρας του δεν ξεφεύγει από τα ζοφερά χρώματα με τα οποία έχει φωτιστεί μέχρι στιγμής στις αντιπαραθέσεις του με την Αντιγόνη και τον Αίμονα. Ο βασιλιάς αδυνατεί να δείξει ευσπλαχνία, έλεος, συμπάθεια, ελαστικότητα και συγχωρητικότητα και η ευθύγραμμη κακία του τον οδηγεί σε αναπόφευκτη πτώση.

4.

σελ.18: «Στο θέατρο του Διονύσου ... και το μεγαλείο»

5.

νόηση,	υπόνοια
άφρων,	περιφρόνηση
βούλευμα,	συμβουλεύω
αγωγή,	παράγω
σεβασμός,	ασέβεια

6α.

ὄργῃς	→	ὄργαις
ἄνδρα	→	ἄνδράσι(ν)
βροτῶν	→	βροτοῖς
μίasma	→	μιάσμασι
πόλις	→	πόλεσι

6β.

ἔστι	→	•ν
------	---	----

νοεῖς	→	ἐνόεις
λέγεις	→	φλεγες
βουλεύ	→	ἐβουλεύου
κρύψω	→	φκρυπτον

7.

ταχύς: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου.

νοῖς: υποκείμενο στο ρήμα ἐστί.

κατακτεῖναι: τελικό απαρέμφατο αντικείμενο στο ρήμα νοεῖς.

θεῶν: γενική διαιρετική εξαρτώμενη από το μόνον.

α⇒τουμένη: τροπική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος.